

HELSINGIN KAUPUNKI

Kaupunkiympäristön toimiala / Asemakaavoitus

Malmin kentän ja lähialueiden kasvillisuus selvitys

Työohjelma

Yleistä

1. Suunnittelun kohde

Kasvillisuusinventointi koskee Malmin kentän aluetta ja sen lähiympäristöä, jossa inventoitava alue jakautuu eri osa-alueisiin, joiden inventointilähtökohdat on määritelty tarkemmassa tehtävän kuvauksessa (työn sisältö). Suurin osa alueista on kaupungin omistamia alueita ja osa alueista on vuokrattu lentokentän tai asumisen käyttöön. Lentokentän vuokra-alueen ulkopuolisille alueille on luvan kanssa mahdollista tehdä tarkasteluja. Lentokentän vuokra-alueen tarkastelu (A-alue) on vielä epävarmaa, sillä alueen vuokrasopimus on päättynyt 31.12.2019, mutta päätös on riitautettu ja sen oikeuskäsittely on kesken. Oikeuskäsittelyn aikana maastokäynnit eivät ole mahdollisia vuokratulla alueella. A-alueen inventointi on määritelty työssä mahdollisena lisätyönä. Inventoitavan alueen kokonaispinta-ala on rakennuksineen noin 120 ha. Osa-alueiden tarkemmat pinta-alat on kuvattu liitteessä 1.

2. Konsulttityön tilaaja, työn ohjaus ja valvonta

Konsulttityön tilaajana on Helsingin kaupungin asemakaavoitus.

Toimeksianto valitaan tarjouskilpailun perusteella.

Työn ohjaajina toimivat:

Arkkitehti Tuomo Näränen

Tiimipäällikkö Kaisa Jama

Maisema-arkkitehti Johanna Himberg

Projektijohtaja Anni Tirri

Luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila

Projektipäällikkö Päivi Islander
Suunnitteluvastaava Tiina Saukkonen
Ympäristösuunnittelija Hanna Seitapuro
Tutkija Anni Korhonen

3. Työn tausta

Kasvillisuusinventointi liittyy Malmin kentän rakentamiseen sekä alueen käytön ja hoidon siirtymiseen Helsingin kaupungille. Kenttäalueelle on tehty lukuisia luontoselvityksiä alueen kaavoituksen yhteydessä 2010-luvulla, mutta ei varsinaista kasvillisuusselvitystä. Vuoden 2019 viheryökkösen esiintymisselvityksessä alue tyypiteltiin karkeasti elinympäristöiltään, jotka soveltuvat tai eivät sovellu viheryökköselle. Elinympäristöluokkia ei pidä tulkita luontotyypeiksi.

Helsingin luontotietojärjestelmän mukaan alueella sijaitsee arvokkaita luontokohteita. Arvokkaat lintukohteet, Tattariharjun niitty (312/99) Malmin lentokenttä (313/99), Tattarisuon lehto (314/99), Tattarisuon pohjoispellot (316/99) ja Malmin lentokentän länsiniitty (320/99) sekä tärkeät lintualueet (2017), muodostavat linnustollisesti arvokkaita alueita kenttäalueelle ja Hyttitien teollisuustonttien itäosaan. Hyttitien teollisuustonttien itäpuolella sijaitsee myös metsäkohde Tattarisuo (M63/13), jossa on monipuolisesti lehtomaista kasvilajistoa ja lahopuuta. Alue kuuluu METSO-kriteeriluokkaan III. Lisäksi alueella sijaitsee geologisesti tai geomorfologisesti arvokas kohde Tattari-Kivikko (23-008), jossa on saraturvekerrostuma. Kohteen arvo on kohtalainen (luokka II). Alueella sijaitsee myös kääpäkohde Hyttitien itäpuolinen lehto (37/2018), jossa on II-luokan arvokas kääpäalue. Luontotietojärjestelmän kohteet sijaitsevat osittain lentokenttäalueen puolella. Kenttäaluetta ja sen lähialuetta koskevat Helsingin uhanalaiset luontotyypit on kuvattu lähtötietoaineistossa.

Alueella on viime vuosina teetetty eläimiin liittyviä luontoselvityksiä. Linnustoselvityksessä (Ympäristötutkimus Yrjölä Oy, 2015) havaittiin linnustoltaan monipuolisia alueita kenttäalueelta ja itäpuoleisten metsän alueelta. Lisäksi perhosselvityksissä (Faunatica Oy, 2016 & 2017) on havaittu tämän selvitysalueen osalta kaksi silmällä pidettävää perhoslajia (lehtotikkukoi ja pietaryrttikoi) terminaali-alueen eteläpuoleisista asuin- ja huoltoalueen metsistä sekä uhanalainen ja silmällä pidettävä perhoslaji (ojakärsämökenttäkääriäinen ja lehtokääpiökoi) kenttäalueen länsiosista. Vuoden 2019

uhanalaisuusluokituksen mukaan kyseiset lajit ovat todettu elinvoimaiseksi (LC). Vuoden 2019 viheryökköstä koskevassa esiintymisselvityksessä (Faunatica Oy, 2019) lajia tavattiin itäisten kiitoteiden varrelta. Viheryökkönen on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi. Viheryökkösen lisäksi lentokentällä havaittiin kolme muuta huomionarvoista perhoslajia (suharmokääriäinen, mesimaayökkönen ja isomykeröko), joista kaksi ensin mainittua ovat silmälläpidettäviksi luokiteltuja. Alueelta teetetyt lepakkoselvityksen (Faunatica Oy, 2016) mukaan asuin- ja huoltoalueen rakennuksista löytyi yksi todennäköinen ja kaksi varmaa lepakoiden päiväpiiloa. Metsäalue arvioitiin tärkeäksi ruokailualueeksi (luokka II). Lisäksi kenttäalueen lounaiskulman metsä on luokiteltu III-luokan ruokailualueeksi.

Kenttäalue on osa Malmin lentokentän arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009).

Kentällä sijaitsee kentän kuivatukseen liittyviä hulevesiverkostoja, jossa hulevesiä virtaa Longinojan valuma-alueelta sekä Tattarisuon pohjavesialueen lähteistä. Osa verkostosta virtaa avo-ojissa tai putkessa. Hulevedet ohjataan Longinojaan (Longinojan valuma-alue selvitys, Sitowise Oy, 2019).

Alue on maaperältään pääosin savea. Kiitoteiden osalta aluetta on täytetty. Eteläosan alueella sijaitsee moreeni- ja kallioalueita. Itäosassa sijaitsee saraturvekerrostuma.

Lentokenttää on hoitanut vuodesta 2016 asti Malmin lentokenttä yhdistys ry. Vuoden 2018 vuosikertomuksen mukaan kenttäalueen viheralueita on niitetty ulkopuolisen yrityksen avulla. Kasvillisuutta on leikattu myös talkootöinä kiitoteiden- ja rullausvalojen sekä kylttien ympäriltä. Niittotöiden säännöllisyydestä ei ole kaupungilla tarkkaa tietoa, mutta todennäköisesti niittotöitä tehdään pari kertaa kasvukautena ja kohdistetaan ja tehostetaan alueille, joissa kasvillisuus kasvaa nopeammin. Lentokentän ulkopuolisia viheralueita hoidetaan Helsingin kaupungin luonnonhoitosuunnitelmien mukaisesti.

4. Työn sisältö

Inventoinnin tavoitteena on kartoittaa Malmin kentän ja sen lähiympäristön kasvillisuus nykytilan dokumentoimiseksi sekä asemakaavatyön ja muun alueen kehittämisen lähtöaineistoksi. Työ

limittyy parhaillaan käynnissä olevaan Lentoasemankortteleiden asemakaavan muutokseen.

Tavoitteena on kartoittaa alueen luontotyyppejä, kasvilajistoa ja kasvillisuuden nykytilaa. Inventoinnissa kiinnitetään huomiota lajiston harvinaisuuteen, uhanalaisuuteen ja haitallisiin vieraslajeihin sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja edistämiseen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa maaperän laatua kasvualustana. Inventoija voi kirjata muihin eliölajeihin liittyviä havaintoja. Lisäksi inventoija määrittelee luontotyyppien ennallistamiskelpoisuuden (3 luokkaa). Kenttäalueen osalta tulee inventoida mahdollisesti havaittavat hulevesikaivot.

Inventoinnin pääpaino on kenttäalueella. Lisäksi inventointiin kuuluvat metsäalueet ja pihapiirit, jotka sijoittuvat lentokenttäalueen sisälle. Lentokentän vuokra-alue (A-alue) on määritelty mahdolliseksi lisätyöksi, sillä alue selvittämisen on vielä epävarmaa alueeseen liittyvän oikeuskäsittelyn takia. Lisäksi inventointiin kuuluvat alueet, jotka sijoittuvat lentokenttäalueen ulkopuolelle, mutta eivät ole kuuluneet luonnonhoidon piiriin. Nämä alueet käydään läpi yleispiirteisesti.

Inventoitava alue on jaettu neljään luokkaan inventointitarkkuuden ja –tavoitteiden kannalta sekä aikataulullisista syistä. Alueet on esitetty liitteessä 1.

A. KENTTÄALUEEN LÄNSIOSA (LISÄTYÖ)

A-alueen pinta-ala on noin 790 819 m², josta viheralueiden pinta-ala on noin 598 803 m² (59,9 ha).

A-alue koostuu lentokentän vuokra-alueesta, jossa sijaitsee lentotoiminnan olennaisia elementtejä, kuten kiitotietä ja terminaalirakennuksia ja muita lentotoiminnan laitteita. Viheralueet koostuvat kuivista ja paahteisista ja avoimista alueista, rehevistä ja avoimista alueista sekä puustoisista reuna-alueista.

Ensisijainen tehtävä on inventoida alueet luontotyypeittäin ja kerätä havainnot mahdollisesti löytyvistä harvinaisista, silmälläpidettävistä ja uhanalaisista kasveista. Lisäksi kootaan havaintoja mahdollisesti löytyvistä haitallisista vieraskasvilajeista. Inventoijan tulee käyttää

soveltuvaa luontotyyppien luokittelumenetelmää (esimerkiksi Kemppainen 2017) ja arvioi inventoitujen luontotyyppien merkittävyyden luonnon monimuotoisuudelle. Merkittävyyttä arvioidaan myös vertaamalla niiden kasvistoa Helsingin arvoniiityillä ja maisemaniityillä tavattavaan kasvistoon. Erityispiirteet, kuten soistuminen ja lähteisyys huomioidaan merkittävyyden arvioinnissa. Olennaista on inventoida luontotyypit, joiden avulla voidaan jatkossa kohdistaa tarkempia tarvittavia laji-inventointeja.

B. KENTTÄALUEEN ITÄ- JA LOUNAISOSA

B-alueiden pinta-ala on yhteensä noin 195 313 m², josta viheralueiden pinta-ala on noin 174 760 m² (17,5 ha).

Vuokra-alueen ulkopuolelle jäävät kenttäalueen osat idässä (B1) ja lounaassa (B2).

B1:

B1-alue koostuu lentokentän aitauksen sisäpuolisesta, mutta vuokra-alueen ulkopuolisesta alueesta, jossa sijaitsee lentotoiminnan olennaisia elementtejä, kuten kiitotietä ja terminaalarakennuksia ja muita lentotoiminnan laitteita. Viheralueet koostuvat kuivista ja paahteisista ja avoimista alueista, rehevistä ja avoimista alueista sekä puustoisista reuna-alueista.

Ensisijainen tehtävä on inventoida alueet luontotyypeittäin ja kerätä havainnot mahdollisesti löytyvistä harvinaisista, silmälläpidettävistä ja uhanalaisista kasveista. Lisäksi kootaan havaintoja mahdollisesti löytyvistä haitallisista vieraskasvilajeista. Inventoijan tulee käyttää soveltuvaa luontotyyppien luokittelumenetelmää (esimerkiksi Kemppainen 2017) ja arvioi inventoitujen luontotyyppien merkittävyyden luonnon monimuotoisuudelle. Merkittävyyttä arvioidaan myös vertaamalla niiden kasvistoa Helsingin arvoniiityillä ja maisemaniityillä tavattavaan kasvistoon. Erityispiirteet, kuten soistuminen ja lähteisyys huomioidaan merkittävyyden arvioinnissa. Olennaista on inventoida luontotyypit, joiden avulla voidaan jatkossa kohdistaa tarkempia tarvittavia laji-inventointeja.

B2:

B2-alue koostuu lentokentän aitauksen sisäpuolisesta, mutta vuokra-alueen ulkopuolisesta alueesta, jossa sijaitsee pääosin metsäisiä alueita.

Ensisijainen tehtävä on inventoida alueen luontotyypit. Inventoinnissa kiinnitetään huomiota alueella mahdollisiin haitallisiin vieraskasvilajeihin sekä harvinaisiin, uhanalaisiin, silmälläpidettäviin ja muuten erityisiin kasvilajeihin. Luontotyypit tulee luokitella uhanalaisten luontotyyppien luokituksen mukaan. Mikäli alue ei täytä minkään luokitellun luontotyypin kriteereitä, tulee kuitenkin arvioida alueen merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta.

C. TERMINAALIALUE JA ETELÄISET YMPÄRISTÖT

C-alueen pinta-ala on noin 106 114 m², josta viheralueiden pinta-ala on noin 58 843 m² (5,9 ha).

C-alue koostuu lentokentän aitauksen sisäpuolisesta, mutta vuokra-alueen ulkopuolisesta alueesta, jossa sijaitsee lentotoiminnan terminaalarakennuksia sekä asuin- ja huoltorakennuksia. Viheralueet koostuvat pääosin puustoisista pihapiireistä.

Ensisijainen tehtävä on inventoida alueen luontotyypit ja inventoinnissa kiinnitetään huomiota alueella mahdollisiin haitallisiin vieraskasvilajeihin sekä harvinaisiin, uhanalaisiin, silmälläpidettäviin ja muuten erityisiin kasvilajeihin. Luontotyypit tulee luokitella uhanalaisten luontotyyppien luokituksen mukaan pois lukien pihapiirit. Mikäli alue ei täytä minkään luokitellun luontotyypin kriteereitä, tulee kuitenkin arvioida alueen merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta. Pihapiirien inventoinnissa voidaan hyödyntää liitteenä (liite 2) olevaa inventointiohjetta. Olennaista on inventoida luontotyypit, joiden avulla voidaan jatkossa kohdistaa tarkempia tarvittavia laji-inventointeja.

D. OSITTAIN TAI KOKONAAN LENTOKENTTÄALUEEN ULKOPUOLELLE JÄÄVÄT KIINTEISTÖT

Lentokenttäalueen ulkopuolella sijaitsee lukuisia kiinteistöjä, jotka kuuluvat vireillä oleviin kaavahankkeisiin tai muihin tarkastelualueisiin. Osa kiinteistöistä on yksityisomistuksessa tai

vuokrattu ja näiden kiinteistöjen tarkasteluun tulee hankkia lupa Helsingin kaupungin kautta.

Kiinteistöt ovat pääosin nykyisiä tai entisiä pihapiirejä tai metsäisiä/niittymäisiä alueita.

Ensisijainen tehtävä on inventoida alueen luontotyyppit ja inventoinnissa kiinnitetään huomiota mahdollisiin haitallisiin vieraskasvilajeihin sekä harvinaisiin, uhanalaisiin, silmälläpidettäviin ja muuten erityisiin kasvilajeihin. Luontotyyppit tulee luokitella uhanalaisten luontotyyppien luokituksen mukaan pois lukien pihapiirit. Mikäli alue ei täytä minkään luokitellun luontotyyppin kriteereitä, tulee kuitenkin arvioida alueen merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta. Pihapiirien inventoinnissa voidaan hyödyntää liitteenä (liite 2) olevaa inventointiohjetta. Olennaista on inventoida luontotyyppit, joiden avulla voidaan jatkossa kohdistaa tarkempia tarvittavia laji-inventointeja.

Sunnuntaikortteleiden kiinteistöjen lisäksi koko alueelta (D1) luontotyyppit tulee luokitella uhanalaisten luontotyyppien luokituksen mukaan. Mikäli alue ei täytä minkään luokitellun luontotyyppin kriteereitä, tulee kuitenkin arvioida alueen merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta. Olennaista on inventoida luontotyyppit, joiden avulla voidaan jatkossa kohdistaa tarkempia tarvittavia laji-inventointeja. Samalla inventoija kiinnittää huomiota nykyisten Lentokentänojan ja Longinojan varren rantakasvillisuuteen.

Nallenrinteessä sijaitseva kiinteistö (418-2-105) on osoitettu puistoksi vireillä olevassa asemakaavassa. Puiston suunnittelun lähtökohdaksi otetaan tontin nykyinen puutarhamainen ilme. Kiinteistöltä tulee inventoida alueen kasvillisuus jatkosuunnittelua varten.

Kiinteistöt yhteensä 147 889 m² (14,8 ha)

Sunnuntaikortteleiden kaava-alue: 171 078 m² (17,1 ha)

1. Sunnuntaikorttelit (D1)

- i. 418-2-39 (vuokrattu), 1 749 m²
- ii. 418-2-86 (yksityinen), 709 m²
- iii. 418-2-87 (vuokrattu), 592 m²

- iv. 418-2-89 (vuokrattu), 1 401 m²
- v. 418-2-197 (yksityinen), 818 m²
- vi. 418-2-198 (yksityinen), 2 980 m²
- vii. 418-2-284, 1 854 m²
- 2. Hyttitien pohjoispuoli (D2)
 - i. 418-3-223, 5 081 m²
 - ii. 418-3-307, 1 026 m²
- 3. Lentoasemankorttelit (D3)
 - i. 418-1-38, 7 433 m²
- 4. Nallenrinne (D4)
 - i. 418-2-105 (vuokrattu), 2 351 m²
- 5. Tattarisuon pohjoispellot (D5)
 - i. 429-8-250, 119 027 m²
 - ii. 429-8-328, 2 868 m²

5. Lähtötietoaineisto ja liitteet

Lähtötietona inventoinnin laatimista varten inventoijalla on käytettävissä seuraavassa lueteltu luovutettu lähtöaineisto ja liitteet:

- Ala-Malmin aluesuunnitelma 2009
- Jakomäen, Tattarisuon ja Tattariharjun aluesuunnitelma 2016-2025
- Ala-Malmin luonnonhoitosuunnitelma 2010-2019 (Metsäkuviotiedot)
- Jakomäen, Tattarisuon ja Tattariharjun luonnonhoitosuunnitelma 2015 (Metsäkuviotiedot)
- Helsingin uhanalaisten luontotyyppien kartoitustulokset 2017-2019
- Helsingin arvoniittykuvaukset
- Niittyaineistot (HKR 2005-2006)
- Kontula Tytti & Raunio Anne 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja.
https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontotyyppien_uhanalaisuus/Luontotyyppien_uhanalaisuus_2018
- Kempainen Ritva 2017: Perinnemaisemien inventointiohje. Raportteja 25/2017. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/136257/25%202017%20Raportteja.pdf?sequence=2>

Työn alkaessa inventoija saa käyttöönsä seuraavan lisämateriaalin:

- Ohje kasvillisuusinventoinnin sisällöstä ja ulkoasusta (2016)
- Taulukkopohjat laji- ja kuvaluettelon tekoa varten (tiedostoina)

Alueelta teetetyt luonto- ja hulevesiselvitykset:

<https://kartta.hel.fi/#?sukkald=2011-005466>

Helsingin luontotietojärjestelmän kohteet: <https://kartta.hel.fi/#> →
ympäristö ja luonto

[Viheryökkösen esiintymisselvitys 2019](#)

Liite 1: Rajaus ja inventoitavat osa-alueet

Liite 2: Inventointiohje

6. Aineisto

Aineiston tulee sisältää vähintään seuraavat osakokonaisuudet:

- raporttimainen yhteenveto kohteen lajistosta, lajivalikoimasta ja kasvillisuuden arvosta sekä kuviotasolla inventoitujen alueiden luontotyyppien kuvaukset
- kartta/karttoja, jolle inventoidut luontotyytit, kasvit tai muut kasvillisuuskuviot on numeroitu osa-alueittain
- digitaaliset valokuvat numeroituna ja nimettyinä ja valmiille taulukkopohjalle luetteloituna numerojärjestyksessä

Aineisto luovutetaan pdf-tiedostomuodossa ja lisäksi inventointitiedot paikkatieto-muodossa (Mapinfo TAB)

7. Aikataulu

Työ on aloitettava kevätkauden alussa ja sen on valmistuttava kokonaisuudessaan vuoden 2021 alussa. B1-, C-, D2- ja D3-alueiden osalta julkaisukelpoinen välityö on oltava valmis syyskuussa 2020 vireillä olevaan asemakaavoitusta varten. Muiden alueiden osalta työn kokonainen luonnos tulee olla ohjaajien arvioitavana marraskuussa 2020.

Työohjelmaan sisällytetään yhteiset maastokäynnit ja kokoukset työn ohjausryhmän kanssa inventoinnin alkuvaiheessa muun muassa inventointimetodin mahdolliseksi tarkentamiseksi. Näissä tapaamisissa konsultti laatii muistion ja maastokäynneillä poimii suulliset huomiot ylös.

Tarjouksen tekijän tulee esittää aikataulu (työsuunnitelma) eri osatehtävien valmistumiselle.

